

УДК 346.2:37

Б.В. ДЕРЕВ'ЯНКО, професор кафедри господарського та екологічного права Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н., доцент

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

***Ключові слова:** аналіз, суб'єкт господарювання, правовий статус, недержавні ВНЗ, вибір, СПД, некомерційний суб'єкт*

Рівень освіти населення в будь-якому суспільстві суттєво впливає на формування ціннісних орієнтирів молоді, її законослухняності та внутрішньої потреби виконувати громадські обов'язки, без чого не можна сформувати громадянське суспільство, неможливий розвиток сучасного малого та середнього бізнесу [1, с. 273]. Але сам розвиток освіти потребує якісного правового забезпечення. Постійне реформування усіх сфер та галузей економіки автоматично тягне за собою зміни в організації діяльності навчальних закладів (далі – НЗ). Щоб ці зміни були ефективними необхідно визначитися із тим, що саме слід розуміти під господарською діяльністю у сфері освіти. Таке визначення також повинно надати можливість визначити особливості освітньої діяльності та правовий статус НЗ.

Питанням правового регулювання діяльності НЗ або інших суб'єктів господарювання зі схожим статусом із позицій господарського, цивільного та адміністративного права присвячувала увагу велика кількість вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них тільки у цій статті наводяться окремі положення з робіт таких вчених, як: Н. О. Бардашевич, А. Г. Бобкова, Є. В. Булатов, Н. С. Волкова, Г. П. Єригіна, Т. П. Козарь, М. Н. Курко, О. В. Куцурубова-Шевченко, В. В. Лаптев, І. М. Острівний, В. М. Пашков, В. Ю. Поляков, Н. О. Саніахметова, Т. В. Сойфер, В. М. Співак, Ф. М. Цомартова, Л. М. Шаталова. Проте висновки різних вчених, положення різних актів законодавства різняться між собою. А це вимагає додаткового дослідження. У зв'язку із викладеним ціллю статті є проведення аналізу результатів досліджень окремих вчених-господарників і визначення оптимальної форми здійснення господарської діяльності ВНЗ. Наукова новизна статті полягає у пропозиції розвитку загальних принципів господарювання, визначених у статті 6 ГК України по відношенні до недержавних ВНЗ. Серед іншого запропоновано надати їм можливість обрання підприємницького або некомерційного статусу.

Господарська діяльність НЗ може бути підприємницькою і некомерційною. Необхідно розглянути основи відмінностей між ними, що надають характеристику окремим рисам господарської діяльності НЗ.

Законодавством про освіту обов'язкових вимог до комерційності або некомерційності діяльності НЗ не встановлено. Винятком є діяльність ВНЗ. Тому діяльність НЗ, що не є ВНЗ, може бути і комерційною, і неприбутковою. Стосовно ВНЗ слід розглянути глибше.

Є.В. Булатов та І.М. Острівний вказують, що ВНЗ з точки зору свого основного призначення є негосподарськими організаціями, а отже, їх основні цілі полягають за межами безпосередньо господарсько-правового регулювання; господарська діяльність має для ВНЗ (у т.ч. і приватних) додатковий, допоміжний характер, і, відповідно, вірним буде утвердження про те, що у сфері господарювання вони вирішують єдине завдання, яке полягає у матеріально-фінансовому забезпеченні головної своєї місії – реалізації освітньо-

професійних програм вищої освіти [2, с. 62]. Слід не погодитися із застосуванням до НЗ терміну «негосподарська організація», який з часом буде замінено у законодавстві на «неприбуткова організація», «некомерційна організація» або іншим більш вдалим терміном. Також частково слід не погодитися із твердженням авторів. Виходить, що будь-який некомерційний суб'єкт господарювання має цілі і завдання, що є за межами господарсько-правового регулювання. Крім того слід подивитися визначення поняття «господарська діяльність» у статті 3 ГК України: діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [3]. При цьому господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність, яка визначена главою 5 ГК України) [3]. Крім того, необхідність отримання для НЗ будь-якої форми власності ліцензії свідчить про здійснення ним господарської діяльності, оскільки Закон має назву «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», а стаття 9 Закону має назву «Види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню». Серед цих видів пунктом 7 частини першої визначено діяльність у сфері освіти [4]. Виходячи з цього можна не погодитися навіть із тим, що господарська діяльність має для ВНЗ додатковий характер. Хоча, безумовно, автори мають рацію у тому, що головною діяльністю НЗ є освітня діяльність, а господарська діяльність покликана забезпечити освітню. Аналогічно В.М. Пашков виділяє в якості основної для закладів охорони здоров'я саме охорону здоров'я [5, с. 5], метою чого є забезпечення кожному громадянину права на здоров'я, гідних умов існування, соціальної захищеності тощо [5, с. 8], а функції господарського законодавства полягають у створенні конструктивної господарсько-правової концепції забезпечення галузі охорони здоров'я з метою усунення загроз її руйнування [5, с. 16]. Тобто господарська діяльність лікувальних закладів є додатковою і господарське законодавство має на меті унебезпечити від руйнування сферу охорони здоров'я. З іншого боку, слід розділити точку зору названого вченого, що НЗ, які надають платні послуги та отримують ліцензію, здійснюють господарську діяльність [6, с. 145]. Із цим не погоджується О.В. Куцурубова-Шевченко, яка вважає недостатнім для віднесення до господарської діяльності з надання всіх платних послуг [7, с. 20-21].

Протилежну точку зору висловлює Є.В. Булатов, який вважає, що з точки зору чинного законодавства господарська діяльність може бути виражена не лише у виробництві і наступній реалізації матеріальних благ, але і в наданні будь-яких платних послуг, у т.ч. тих, що не належать до категорії господарських [8, с. 15]. А.Г. Бобкова слушно співвідносить господарську і підприємницьку діяльність як загальне і приватне, проте погоджується із дискусійністю питання; а під господарською діяльністю пропонує розуміти діяльність, пов'язану із виготовленням і реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг і забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами [9, с. 12]. О.В. Куцурубова-Шевченко вказує, що за своїм цільовим призначенням і суттю державні НЗ, у т.ч. державні ВНЗ, не можуть бути господарськими організаціями, тобто вважатися суб'єктами господарювання, вони можуть бути самостійними суб'єктами господарського права [7, с. 23-24]. Але яке саме місце у системі суб'єктів господарського права відведено державним НЗ авторкою не вказується. Вважаємо такі погляди неточними, а НЗ повноцінними суб'єктами господарювання, які здійснюють господарську діяльність – комерційну або некомерційну.

Є.В. Булатов стверджує, що логіка поведінки господарських і негосподарських організацій відрізняється, а тому дослідник не погоджується із академіком В.В. Лаптевим, який

виділяє у межах особливої частини господарського права самостійний інститут господарської діяльності соціально-культурних установ [10, с. 142-143] і стверджує, що беручи участь у господарських відносинах, організації негосподарського профілю діють як господарські органи, користуються їх правами і виконують їх обов'язки, і тому не утворюють самостійний вид або групу суб'єктів господарського права [11, с. 86; 8, с. 12-13]. На нашу думку, по відношенню до ВНЗ позиція В.В. Лаптева є більш вірною і останні є повноцінними некомерційними суб'єктами господарювання.

Н.О. Бардашевич при пошуку характеристик релігійних організацій вказує, що на їх позначення різні НПА, українські і російські вчені використовують ряд термінів: неприбуткові організації, некомерційні організації, негосподарюючі суб'єкти, суб'єкти неприбуткової господарської діяльності, негосподарюючі організації, суб'єкти з особливим статусом, непідприємницькі товариства, непідприємницькі юридичні особи, непідприємницькі організації, суб'єкти некомерційного господарювання, суб'єкти некомерційної господарської діяльності [12, с. 20-21]. З усього багатоманіття авторка цілком слушно обирає термін «непідприємницька організація» як організація, що здійснює відповідну діяльність, яка є частиною господарської діяльності, критикуючи термін «неприбуткова діяльність», яку можуть здійснювати і збиткові СПД [12, с. 21].

Вважаємо за необхідне використовувати на позначення ВНЗ терміну «некомерційний суб'єкт господарювання». ВНЗ є суб'єктами господарювання і здійснюють некомерційну господарську діяльність, яка згідно з пунктом 2 статті 52 ГК України «Некомерційне господарювання» здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки у галузях (видах діяльності), в яких відповідно до статті 12 ГК України забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Цією ж нормою зазначено, що некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом [3].

ВНЗ є неприбутковими організаціями. Однак майже усі ВНЗ здійснюють платну освітню та іншу господарську діяльність. Отримані грошові кошти не вважаються валовим доходом. Така ситуація склалася через наявність двох основних критеріїв визначення прибутковості НЗ. Першим є отримання грошей у кількості, що перевищує собівартість господарської діяльності. А другим – напрям їх цільового використання.

У зв'язку із цим М.Н. Курко відзначає, що доходи державних ВНЗ спрямовуються на відшкодування витрат, пов'язаних із наданням платних послуг, сплату податків, обов'язкових згідно з чинним законодавством внесків, відрахувань, зборів, платежів, а прибуток, що залишається в розпорядженні державного НЗ, спрямовується на покриття перевищення загальної суми видатків закладу над встановленими обсягами бюджетних асигнувань [13, с. 231] (Проте є й інші думки стосовно впливу собівартості на прибуток в якості основного фактору. Так Т.П. Козарь вказує, що зважаючи на перехід системи вищої освіти від елітарності до масовості, можна сказати, що найбільшій важливості тут набуває проблема компромісу між кількістю та якістю, адже розширення рівня обсягів послуг має забезпечуватися виконанням високих стандартів. Розглядаючи результати надання освітніх послуг як суспільний товар і зважаючи на їх інтелектуально-, а не капіталоємкість, обсяг витрат не є орієнтиром для отримання прибутку. Натомість ставиться питання раціонального використання задіяних ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових); якість освітніх послуг розглядається як ключова перевага на ринку споживача освітніх послуг [14, с. 112]).

Застосування терміну «прибуток» не випадкове, оскільки ще двічі повторюється вченим [13, с. 231].

Стосовно другого критерію у недавньому дисертаційному дослідженні В.Ю. Поляковим пропонувалося законодавчо закріпити у визначенні некомерційних організацій відсутність розподілу (а не одержання) прибутку між засновниками, учасниками, членами господарської організації; прибуток некомерційних організацій пропонувалося реінвестувати для розвитку організації: розширення масштабів і диверсифікації діяльності, створення робочих місць, оплати праці тощо; в якості позитиву виділялося одержання, але не розподіл між учасниками вказаних організацій прибутку, надаючи можливість організаціям залучати додаткове джерело доходів для власного розвитку [15, с. 18-19]. Так є на сьогодні, однак доцільність закріплення цього критерію у законодавстві по відношенню до усіх некомерційних організацій вимагає окремих досліджень. Позитивом тут можна відзначити саму назву дисертаційного дослідження [15], що однозначно відносить некомерційні організації до суб'єктів господарювання.

Другий критерій беруть за основу при визначенні некомерційного статусу суб'єктів права російські цивілісти. Т.Ф. Сойфер вказує, що «...основна діяльність некомерційних юридичних осіб, що впливає на формування у них специфічних ознак, знаходиться за межами цивільного права і передбачає оперування не цивілістичними, а іноді і не правовими категоріями. Надбання некомерційними організаціями статусу юридичної особи багато у чому обумовлюється необхідністю задоволення як приватних потреб осіб, що їх утворюють, так і суспільних, публічних потреб і інтересів...» [16, с. 90-91]. Такий розклад речей виправдовується законодавством та вченими-юристами. У теорії права поширеними є думки типу: здійснення підприємницької діяльності некомерційними організаціями у цілому не відповідає цілям їхньої діяльності, оскільки їх основною метою не є одержання прибутку. Однак, це не виключає можливості їх участі у підприємницькій діяльності. Вони можуть здійснювати підприємницьку діяльність, якщо вона служить меті створення некомерційної організації, та одержувати прибуток, необхідний їм для реалізації статутних цілей [17, с. 469; 18, с. 80-81]. За таким правилом офіційно визнані некомерційними організаціями товарні біржі (а визначення поняття товарної біржі вказує, що «Товарна біржа є організацією, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність...» [19]. Тобто прибуток тут також присутній. Проте отримується він не товарною біржею, а її учасниками), торгово-промислові палати (а пунктом 2 статті 1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» визначено, що торгово-промислова палата може займатися підприємницькою діяльністю лише в тому обсязі, в якому це необхідно для виконання її статутних завдань. Одержаний нею прибуток не розподіляється між членами торгово-промислової палати, а спрямовується на виконання її статутних завдань [20]), кредитні спілки (а пунктом 2 статті 1 Закону України «Про кредитні спілки» передбачено, що кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених Законом України «Про кредитні спілки» [21] (Виникає питання «чи можуть фінансові послуги надаватися безоплатно без мети отримання прибутку»), релігійні організації (Проте у частині другій статті 19 Закону України «Про свободу совісті і релігійні організації» вказано, що «прибуток від виробничої діяльності та інші доходи підприємств релігійних організацій оподатковуються відповідно до чинного законодавства в порядку і розмірах, установлених для підприємств громадських організацій. Суми їх прибутку, які використовуються в добродійних цілях, не оподаткову-

ються» [22]) та деякі інші організації. Вони є некомерційними, проте надають оплатні послуги й отримують прибуток від цього. Вважаємо, що така ситуація є невірною. На нашу думку, основним і єдиним критерієм визнання суб'єкта господарювання комерційним повинен бути сам факт отримання прибутку. А напрямок використання отриманих коштів не повинен братися за основу при прийнятті рішення відносно прибутковості суб'єкта. Проте це питання потребує окремих досліджень у майбутньому. Зараз лише можемо прогнозувати, що за якийсь час залишиться один критерій і всі суб'єкти господарювання будуть мати статус СПД. Слід сказати, що на практиці податкові органи уже давно вважають операції некомерційних організацій з виконання госпдоговірних робіт і від здачі в оренду приміщень прибутковими й оподатковують їх за загальним правилом, чим викликають невдоволення працівників самих ВНЗ та НДІ. Так, Г.П. Єригіна вказує, що доходи від позабюджетної діяльності НДІ, зареєстрованих в податкових органах в якості неприбуткових організацій, не можна вважати об'єктом оподаткування податком на прибуток. Тим не менше, податкові органи, на її думку, протягом тривалого часу не можуть вирішити це очевидне питання і відносять кошти, отримані за виконання госпдоговірних робіт і від здачі в оренду приміщень, до прибутку [23, с. 101-102].

Слід також підтримати думку згаданого Є.В. Булатова у тому, що соціально-культурна за змістом діяльність, що фінансується за рахунок бюджетних коштів та благодійництва, може бути організованою як господарська, а діяльність, що має виробничо-господарський зміст, інколи може фінансуватися з бюджету або інших зовнішніх джерел, — і тоді з точки зору способу її організації втрачає риси господарювання; відповідно, змістом господарської діяльності далеко не завжди є господарський процес, вона може виражатися, наприклад, у платному соціально-культурному обслуговуванні населення, виконанні госпдоговірних наукових досліджень, наданні платних юридичних й аудиторських послуг тощо [8, с. 16].

Отже, НЗ здійснюють підприємницьку або некомерційну господарську діяльність. Проте якщо усі дошкільні та шкільні НЗ можуть бути і такими, й іншими, то ВНЗ незалежно від форми власності їх майна в силу законодавства є некомерційними суб'єктами господарювання. Проте якщо державні ВНЗ господарюють на основі майна держави чи територіальної громади, то недержавні діють на основі майна приватних осіб чи суб'єктів господарювання. Вони також є некомерційними, а тому грошові кошти, що залишилися після покриття усіх витрат, повинні спрямовуватися на інвестування розвитку своєї основної — освітньої діяльності. Але якщо державні і комунальні НЗ забезпечують свою діяльність необхідними ресурсами шляхом оголошення і проведення відкритих торгів на основі Закону України «Про здійснення державних закупівель» [24], то недержавні НЗ можуть укладати договори на закупівлю потрібних ресурсів із будь-якими суб'єктами господарювання на будь-які суми. Вони можуть у довільному порядку шляхом перемовин із контрагентами визначати ціну продукції, яку закупають для власних потреб. І це не залежить від підприємницького чи некомерційного статусу недержавного НЗ. Тому контролюючі органи у будь-якому випадку повинні слідкувати за тим, щоб величина оподаткованого прибутку не занижувалася (для підприємницьких НЗ), і не було зловживань через завищення цін і «відмивання» грошей керівниками некомерційних недержавних НЗ.

На нашу думку, ситуація із однозначним некомерційним статусом ВНЗ в Україні виглядає не зовсім вірною. Виникає питання: «чим їх діяльність відрізняється від діяльності НЗ нижчих рівнів акредитації, які можуть бути СПД, від діяльності рекреаторів, які є СПД

тощо ?». Вважаємо доцільним надати ВНЗ право на вільне обрання підприємницького або некомерційного статусу. У другому випадку ВНЗ матимуть своєрідну пільгу – не сплачуватимуть податок на прибуток; і обов'язок – усі грошові кошти інвестувати у розвиток основної діяльності. При цьому власники майна не можуть розподіляти між собою результати діяльності, а лише встановлювати додаткові премії і доплати в межах трудового законодавства. У випадку обрання недержавним ВНЗ статусу СПД (мова йде про недержавний, оскільки власником майна державного ВНЗ є держава або територіальна громада, які напевно чи будуть зацікавлені у зміні правового режиму майна підпорядкованого їм ВНЗ) власники його майна зможуть розподіляти між собою отриманий прибуток, але після сплати податку на прибуток.

Отже, НЗ здійснюють господарську діяльність, яка може бути підприємницькою або некомерційною. Виключенням допоки залишаються ВНЗ III і IV рівнів акредитації, які вимушені здійснювати некомерційну діяльність. У розвиток положень ГК України запропоновано надання можливості приватним ВНЗ обирати в залежності від своїх потреб комерційний чи некомерційний статус. Вважаємо, що таким чином будуть реалізовані перші два принципи господарювання, визначені статтею 6 ГК України, і суб'єктам господарювання, що діють у сфері вищої освіти на основі недержавної форми власності, буде надано можливість обрання комерційного чи некомерційного статусу. Така практика уже є у КНР, де Законом «Про освіту в КНР» освіта визнана некомерційним видом діяльності, але приватним НЗ, зареєстрованим у Бюро промисловості і торгівлі, дозволено отримувати прибуток за умови обов'язкової сплати податків [25, с. 75-76]. Видається, що зроблена пропозиція у випадку своєї реалізації зрівняє у правах власників майна ВНЗ III і IV рівня та довузівських НЗ і ВНЗ нижчих рівнів акредитації, і буде використана переважною більшістю недержавних ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Співак В. М. Освіта як чинник глобалізаційного розвитку / В. М. Співак // Південноукраїнський правничий часопис. — 2009. — № 1. — С. 272—276.
2. Булатов Е. В. Структура хозяйственно-правового статуса высших учебных заведений частной формы собственности / Е. В. Булатов, И. Н. Островный // Экономика та право. — 2010. — № 1. — С. 61—66.
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436—IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22. — Ст. 144.
4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1 червня 2000 року № 1775—III / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 36. — Ст. 299.
5. Пашков В. М. Господарсько-правова політика у сфері охорони здоров'я : проблеми вітальної безпеки / В. М. Пашков. — К. : МОРІОН, 2007. — 152 с.
6. Пашков В. М. Проблеми правового регулювання відносин в сфері охорони здоров'я (господарсько-правовий контекст): монографія / В. М. Пашков. — К.: МОРІОН, 2009. — 448 с.
7. Куцурубова-Шевченко О. В. Господарсько-правове забезпечення діяльності державних вищих навчальних закладів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Куцурубова-Шевченко Олена Вікторівна. — Донецьк, 2012. — 215 с.
8. Булатов Е. В. Правовой статус учреждения как участника хозяйственных отношений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Булатов Евгений Викторович. — Донецк, 2004. — 210 с.
9. Бобкова А. Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності. — Донецьк : Юго—Восток, 2000. — 308 с.

Деревянко Б. В. Теоретичні засади підприємницької господарської діяльності вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Б. В. Деревянко // Форум права. — 2013. — № 1. — С. 249—255. — Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13dbvvnz.pdf>.

10. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. — М.: Юрид. лит., 1969. — 175 с.
11. Теоретические проблемы хозяйственного права / Под ред. В.В. Лаптева. — М.: Наука, 1975. — 413 с.
12. Бардашевич Н. А. Хозяйственно-правовое обеспечение деятельности религиозных организаций : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Бардашевич Наталья Александровна. — Донецк, 2011. — 259 с.
13. Курко М. Н. Правові засади цільового використання фінансових ресурсів у сфері вищої освіти [Електронний ресурс] / М. Н. Курко // Форум права. — 2010. — № 3. — С. 227—233. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10kmncvo.pdf>.
14. Козарь Т. П. Сучасна парадигма формування освітньої політики держави в Україні / Т. П. Козарь // Економіка та держава. — 2009. — № 7. — С. 110—112.
15. Поляков В. Ю. Некомерційні організації як суб'єкти господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Поляков Віталій Юрійович. — Донецьк, 2012. — 234 с.
16. Сойфер Т. В. К вопросу о сущности некоммерческого юридического лица / Т. В. Сойфер // Актуальные проблемы российского права. — 2011. — № 3. — С. 79—91.
17. Шаталова Л. М. Особливості фінансово-господарської вищих навчальних закладів в Україні / Л. М. Шаталова // Держава і право. — 2010. — Вип. 50. — С. 466—472.
18. Господарське право України : навч. посіб. / за заг. ред. Н. О. Саніахметової. — Х. : Одісей, 2005. — 608 с.
19. Про товарну біржу : Закон України від 10 грудня 1992 року № 1956-XII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 10. — Ст. 139.
20. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 2 грудня 1997 року № 671/97-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 13. — Ст. 52.
21. Про кредитні спілки : Закон України від 20 грудня 2001 року № 2908—III / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 15. — Ст. 101.
22. Про свободу совісті і релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 року № 987—XII / Верховна Рада УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 25. — Ст. 283.
23. Ерыгина Г. П. Совершенствование регламентации финансово-хозяйственной деятельности НИИ как фактор предупреждения правонарушений / Г. П. Ерыгина // Субъекты хозяйствования и экономическая преступность: вопросы предупреждения : сб. матер. "Круглого стола" (Донецк, 1 ноября 2001 г.). — Донецк : ИЭПИ НАН Украины, Юго-Восток, Лтд, 2002. — С. 100—102.
24. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 1 червня 2010 року № 2289—VI / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 33. — Ст. 471.
25. Волкова Н. С. К вопросу о статусе частных образовательных организаций за рубежом / Н. С. Волкова, Ф. М. Цомартова // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. — 2010. — № 3. — С. 74—78.

Деревянко Б. В. Теоретичні засади підприємницької господарської діяльності вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Б. В. Деревянко // Форум права. — 2013. — № 1. — С. 249—255. — Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13dbvvnz.pdf>.

У науковій статті проведено аналіз поглядів окремих вчених і запропоновано надання недержавним ВНЗ права обрання статусу СПД або некомерційного суб'єкта господарювання.

Деревянко Б. В. Теоретические основы предпринимательской хозяйственной деятельности высших учебных заведений

В научной статье проведен анализ взглядов отдельных ученых и предложено предоставить негосударственным ВУзам право выбора статуса СПД или некоммерческого субъекта хозяйствования.

Theoretical basis of commercial economic activity of higher education institutions

In a scientific article analyzes the views of individual researchers and offered to provide a non-state higher education institutions the right to choose the status of the economic entity or non-profit entity.